ऋशाश्च ये जुह्वति श्रद्दधानाः सत्यव्रता ऋतशिष्टाशिनश्च। गवां लोकं प्राप्यते पुण्यगन्धं पश्यन्ति देवं परमञ्चापि सत्यं।

॥ तार्क्ष्य उवाच ॥ क्षेत्रज्ञभूतां परलोकभावे कर्म्मोदये बुद्धिमतिप्रविष्टां। प्रज्ञाञ्च देवीं सुभगे विमृश्य पृच्छामि त्वां का ह्यसि चारुरूपे। १२०३५

॥ सरस्वत्युवाच ॥ अग्निहोत्रादहमभ्यागताऽस्मि विप्रर्षभाणां संशयच्छेदनाय। त्वत्संयोगादहमेतमब्रुवं भावे स्थिता तथ्यमर्थं यथावत्।

॥ तार्क्ष्य उवाच॥ नहि त्वया सदृशी काचिदस्ति विभ्राजसेऽत्यतिमात्रं यथा श्रीः। रूपञ्च ते दिव्यमनन्तकान्ति प्रज्ञाञ्चदेवीं शुभगे बिभर्षि।

॥ सरस्वत्युवाच ॥ श्रेष्ठानि यानि द्विपदां वरिष्ठ यज्ञेषु विद्वन्नुपपादयन्ति। तैरेव चाहं सम्प्रवृद्धा भवामि चाप्यायिता रूपवती च विप्र।

यच्चापि द्रव्यमुपयुज्यते ह वानस्पत्यमायसं पार्थिवं वा। दिव्येन रूपेण च प्रज्ञया च तवैव सिद्धिरिति विद्धि विद्वन्।

॥ तार्क्ष्य उवाच ॥ इदं श्रेयः परमं मन्यमाना व्यायच्छन्ते मुनयः सम्प्रतीताः। आचक्ष्व मे तं परमं विशोकं मोक्षं परं यं प्रविशन्ति धीराः। १२०४०

साङ्ख्या योगाः परमं यं विदन्ति परं पुराणं तमहं न वेद्मि ॥ सरस्वत्युवाच॥ तं वै परं वेदविदः प्रपन्नाः परं परेभ्यः प्रथितं पुराणं।

स्वाध्यायवन्तो व्रतपुण्ययोगैस्तपोधना वीतशोका विमुक्ताः। तस्याथ मध्ये वेतसः पुण्यगन्धः सहस्रसाखो विपुलो विभाति।

तस्य मूलात् सरितः प्रस्रवन्ति मधूदकप्रस्रवणाः सुपुण्याः।

शाखां शाखां महानद्यः संयान्ति सिकताशयाः। धानापूपा मांसशाकाः सदा पायसकर्द्दमाः।

यस्मिन्नग्निमुखा देवाः सेन्द्राः सहमरुद्गणाः। ईजिरे क्रतुभिः श्रेष्ठैस्तत्पदं परमं मम। १२०४५

इति श्रीमहाभारते आरण्यपर्व्वणि मार्कण्डेयसमास्यापर्व्वणि सवस्वतीतार्क्ष्यसंवादे षडशीत्यधिकशततोऽध्यायः ॥ १८६ ॥

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ ततः स पाण्डवो विप्रं मार्कण्डेयमुवाच ह। कथयस्वेति चरितं मनोर्व्वैवस्वतस्य च।

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ विवस्वतःसुतो राजन् महर्षिः सुप्रतापवान्। बभूव नरशार्दूल प्रजापतिसमद्युतिः।

ओजसा तेजसा लक्ष्म्या तपसा च विशेषतः। अतिचक्राम पितरं मनुः स्वञ्च पितामहं।

ऊर्द्ध्वबाहुर्व्विशालायां बदर्य्यां स नराधिपः। एकपादस्थितस्तीव्रं चचार सुमहत्तपः।

अवाक्शिरास्तथा चापि नेत्रैरनिमिषैर्दृढं। सोऽतप्यत तपो घोरं वर्षाणामयुतं तदा। १२०५०

तं कदाचित्तपस्यन्तमार्द्रचीरं जटाधरं। चीरिणीतीरमागम्य मत्स्यो वचनमब्रवीत्।

भगवन् क्षुद्रमत्स्योऽस्मि बलवद्भ्यो भयं मम। मत्स्येभ्यो हि ततो मां त्वं त्रातुमर्हसि सुव्रत।

दुर्ब्बलं बलवन्तो हि मत्स्या मत्स्यं विशेषतः। आखादन्ति सदा वृत्तिर्विहिता नः सनातनी।

तस्माद्भयौघान्महतो मज्जन्तं मां विशेषतः। त्रातुमर्हसि कर्त्ताऽस्मि कृते प्रतिकृतं तव।

स मत्स्यवचनं श्रुत्वा कृपयाऽभिपरिप्लुतः। मनुर्व्वैवस्वतो ऽगृह्णात्तं मत्स्यं पाणिना स्वयं। १२०५५

उदकान्तमुपानीय मत्स्यं वैवस्वतो मनुः। अक्षिपत्तं चन्द्रांशुसदृशप्रभे।